

INHOUD

10 jaar Kind & Ruimte!	2
Dammen bouwen in Wilrijk - Avontuurlijk spelen met water in het Neerlandpark	3
Risicoanalyse als basis van speelkanalen en veiligheid	9
Do you wanna bump? Trampolines op publieke speelplekken	11
13 principes om kindvriendelijke woonprojecten te realiseren	13
Het recht op spelen concreet ingevuld: een algemene commentaar met ambitie	15
Geflitst	19

Kind & Ruimte

10 jaar Kind & Ruimte!

10 jaar geleden verstuurde Kind & Samenleving de eerste nieuwsbrief Kind & Ruimte. Sindsdien verschenen er meer dan 40 nieuwsbrieven waarin we telkens de uitdaging aangingen om het perspectief en de belangen van kinderen en jongeren in de publieke ruimte en in ruimtelijke planning te duiden.

Naar aanleiding van deze 10de verjaardag hullen we de nieuwsbrief in een nieuw jasje en frissen we meteen de hele aanpak op. We evolueren van een nieuwsbrief naar een magazine. We gaan soms als reporter op pad, maar delen ook onze technische know-how.

Net zoals ons zusje 'QuaJong' is ook het e-magazine Kind & Ruimte in ontwikkeling. We willen experimenteren, en hopelijk naast alle ernst ook het speelse blijven waarderen. Er is ook ruimte voor jouw experiment, voor je vreemde vraag, voor je verwarrende ervaring.

We horen het graag.

Dammen bouwen in Wilrijk - Avontuurlijk spelen met water in het Neerlandpark

Wouter Vanderstede

Het is wat wennen voor de ouders: "Blijf op de padjes en ga niet in de modder." "Niet in het water, want dan word je nat en dan word je ziek en dan moeten we onmiddellijk naar huis." Maar beetje bij beetje verleggen kinderen de grenzen, waarna de ouders besluiten: "De volgende keer brengen we de laarzen mee. En hebben we niet ergens nog regen-broeken liggen?"

In Wilrijk verzezen drie indrukwekkende speelvalleien. Ze vormen het hart van het Neerlandpark, dat binnen de Stad Antwerpen als een pilootproject wordt beschouwd voor een nieuw soort groenconcept, waarin 'natuurontwikkeling, natuurbeleving en avontuurlijk spelen' centraal staan. Op de Dag van het park is de belangstelling groot.

Kinderen en ouders maken kennis met een groene ruimte, boordevol speelnatuur en beleefbaar groen. Heel wat buurtkinderen waren dan ook betrokken bij het tot stand komen van het plan. Hun inspraaktraject begon in 2009. De eerste aanzetten voor plannen dateren nog van veel vroeger

Het Neerlandpark in Wilrijk
tijdens de Dag van het park
2013

Projectgebied

Neerland is gelegen in de Antwerpse stadsrand, vlak bij de A12, ter hoogte van de Ikea. Er is heel wat druk op de open ruimte, zowel voor wonen als voor bedrijvigheid. In 2007 werden door middel van een BPA de bouwgrenzen van de bebouwde ruimte juridisch vastgelegd. Centraal zou open ruimte bewaard worden voor natuur en groene recreatie.

Het projectgebied maakt deel uit van de Antwerpse fortengordel. De Y-vormige antitankgracht in het projectgebied is een relict van die militaire geschiedenis. De antitankgrachten zijn nu deels met water gevuld en hebben een belangrijke ecologische betekenis. De antitankgrachten vormen de 'celkern' van het natuurgebied, dat aan Natuurpunt in beheer gegeven werd. De Stad Antwerpen is eigenaar en beheerder

van de lichtgroene zones rond deze celkern. Deze zones konden een meer recreatieve invulling krijgen. Het BPA wordt nu in fasen verder uitgevoerd en geconcretiseerd door AG Stadsplanning. De heraanleg van de Krijgslaan is al achter de rug. Eind 2009 werd het ontwerp voor de parkzones uitbesteed aan 'Grontmij Vlaanderen', 'Fris in het Landschap' en 'Kind & Samenleving'. Later volgt de ontwikkeling van de woonprojecten ten noorden van het park.

LANDSCHAP EN LANDSCHAPSBELEVING ALS UITGANGSPUNT VOOR HET ONTWERP

Het parkontwerp volgt uiteraard de contouren van het BPA. Daarnaast vormen de aanwezige landschapselementen en het huidige ruimtegebruik het uitgangspunt voor het ontwerp. In het gebied zijn immers heel wat kleinere landschapselementen terug te vinden: een oude 'bommenput', een klei-ontginningsput, een hazelaars- (of 'heksen')bosje, een oude boomgaard, droge grachten, wilgenrijen, avontuurlijke bosjes, natte zones,... Dit zijn plekken met een grote beleevingswaarde, ook voor kinderen.

Neerland ligt eigenlijk in een grote beekvallei en houdt als een natuurlijke spons heel wat water vast. Water vormde een zeer belangrijke uitdaging voor het landschapsonderzoek. In het verleden zijn al huizen in de omgeving overstromd en ook voor de geplande nieuwe woonontwikkelingen moest een oplossing

worden gezorgd. Het vergde heel wat onderzoek om te begrijpen hoe de waterstromen en watertafels met elkaar in verbinding staan. Enkel door samenwerking tussen ingenieurs, landschapontwerpers, nutsbedrijven en lokale sleutelfiguren kon een goede oplossing gevonden worden voor de waterproblematiek. Daarbij wordt het natuurlijke waterbergingssysteem maximaal ingezet en de waterbeheersing landschappelijk ingepast. Nochtans lag er al een voorstel van de nutsmaatschappijen op tafel voor een meters diepe afvoergracht, die dwars door de speelzones zou lopen. Uiteindelijk is voor een veel natuurlijkere oplossing gekozen, die ook fantastische speelkansen biedt.

De toestand voor de herinrichting: antitankgracht

INSPRAAK VAN KINDEREN IN DE VROEGE ONTWERPFASE: IN KAART BRENGEN VAN RUIMTEGEBRUIK EN -BELEVING

Bij de start van de ontwerpfasen zijn inspraaksessies opgezet in de naburige basisscholen. Hiermee is nagegaan wat de betekenis was van het gebied. Kennen kinderen de plek? Komen ze er dikwijls? Wat doen ze er en wat hebben ze er al beleefd?

Uit deze bevraging bleek dat de site van het Neerlandpark een echt tussen- of doorgangsgebied vormt. De zogenaamde 'Asseweg' vormt een belangrijke fietsverbinding van de Neerlandwijk naar het centrum van Wilrijk en Antwerpen. De meeste kinderen gebruiken de Asseweg en wandelen of fietsen dus regelmatig langsheen de groene ruimte. De kinderen kenden het gebied echter nauwelijks van binnenuit. De 'celkern' van het natuurgebied heeft een besloten karakter en was slechts occasioneel verkenningsgebied voor de kinderen: een soort 'niemandsland'. Kinderen waren wel verwonderd over de rijkdom aan plekken die er blijkbaar te vinden zijn. Er zat dus zeker potentie om dit gebied als bovenlokale groene ruimte met speelkansen te ontwikkelen. Met het ontwerpteam is besloten dat nieuwe doorsteken en de uitbouw van belevingsplekken in het gebied een grote meerwaarde zouden kunnen zijn.

De kinderen bleken in elk geval heel enthousiast voor het idee van speelnatuur in velerlei vormen. Ze waren in de eerst plaats vragende partij voor (liefst spectaculaire) 'hutten en uitkijpunten' en een 'avontuurlijke speelruimte' die een zeer expliciete speel-uitstraling heeft. In de gesprekken haalden ze het belang aan van een sterk en markant speel-landschap met combinaties van heuvels, moeras en boomconstructies, aangevuld met bouw materiaal voor eigen (gezamenlijke of individuele) constructies. Vooral een combinatie van voorgebouwde basisconstructies met beschikbare bouwmaterialen bleek aan te spreken. Op die manier kan het Neerlandpark complementair zijn aan het bestaande, meer klassieke wijkparkje binnen de Neerlandwijk. De kinderen haalden ook regelmatig het idee aan van een 'crossparcours op heuvels voor met de fiets'.

Behalve kinderen zijn er ook enkele tieners bevroegd m.b.t. de parkinrichting. Dit gebeurde door middel van korte veldinterviews langs de Asseweg. Die paar gesprekjes leverden relevante informatie op. Afgezien van enkele accentverschillen (vooral vraag naar zit- en chill-mogelijkheden, ook voor recreatief sporten), kwamen hun beleving, noden en wensen grotendeels overeen met die van de jongere kinderen. Ze bleken even enthousiast over speelnatuur, al gaven ze aan dat dit eerder voor hun jongere broers, zussen en buurtgenootjes bedoeld was.

Met al deze gegevens gingen de ontwerpers verder aan de slag om tot een eerste echte schetsontwerp en 'praatplan' te komen.

INSpraak BIJ TOETSING VAN EEN EERSTE SCHETSONTWERP: VERDERE DETAILLERING VAN SPEELNATUUR

In een volgende fase is het eerste schetsontwerp of 'praatplan' getoetst bij dezelfde groepen kinderen op het terrein. Eén van de ontwerpers leidde de kinderen rond op het terrein om op elke plek plandetails toe te lichten en reacties van kinderen te verzamelen. Er was dus rechtstreeks contact tussen ontwerpers en kinderen. Door de informele gesprekjes tijdens het creatieproces en na de groepsbespreking, kregen we zicht op de inspiratie, de ideeën en concepten die de kinderen naar voren schoven.

Een ander sessieonderdeel had als doel om de ontwerpers verder inspiratie te geven voor de detaillering van de zones met speelnatuur. Hiervoor zijn op het terrein, in kleine groepjes, maquettes gemaakt met natuurlijke materialen. Het eindresultaat bleef daarna enige tijd aanwezig op het terrein, als stille getuigenis van de activiteit.

De foto van de maquette laat zien dat er in elke creatie interessante ideeën voor het landschapsontworp zijn aangereikt. Deze konden niet allemaal letterlijk in het ontwerp worden verwerkt. Het globale beeld blijft wel overeind. Er zijn toch behoorlijk veel parallellen tussen het eindresultaat en de creaties in maquettevorm.

HET EINDRESULTAAT: EEN BELEVINGSVOL NATUURPARK MET SPEELNATUUR

De omvangrijke 'speelzone met heuvels' naast de Asseweg en boomgaard springt het meest in het oog als kindgerichte realisatie. Op deze terreinen zijn 3 'valleien' gecreëerd, met verschillende ondergronden: zand, leem en kiezel. In elke vallei is er speelwater, dat in verbinding staat met de celkern.

Vooral dammen bouwen heeft succes. Het blijkt ook een zeer sociale activiteit: het doel van het spel is meteen duidelijk en je kan met meerderen gezamenlijk aan een 'project' werken. Kinderen van verschillende gezinnen en verschillende leeftijden maken snel kennis met elkaar. Heel wat 'nieuwkomers' hebben in het begin wel de neiging om de keien eens stevig in het water te plonsen. Maar zij worden al snel terechtgewezen door andere kinderen of ouders. De keien zijn ook ideaal qua grootte: groot genoeg om te bouwen en niet al te zwaar, zodat er weinig gevaar is voor geplette vingertjes.

kaart: bron: Antwerpen.be

De kinderen die betrokken waren bij de inspraak zijn ondertussen jonge tieners geworden. Ook zij lijken de weg naar het Neerlandpark gevonden te hebben. Het is opvallend hoe ook tieners rondwandelen, hun favoriete plekje zoeken aan het 'strand', actief de heuvels beklimmen en zelfs meebouwen met jongere kinderen.

Heel wat ouders zijn enthousiast: "Het is een echt avonturenpark, achter elke heuvel is er iets nieuws." Of: "Ook voor volwassenen valt hier iets te beleven: je kan hier ook wandelen in de natuur." En ze hebben plannen om terug te komen: "Wij hebben wel een grote tuin, maar ik was aan het denken: voor ons volgende verjaardagsfeestje komen we zeker naar hier". Dergelijk park kan mensen dus toch nog 'uit hun kot' lokken. Of ook 'nieuwe Belgen' zullen komen, valt evenwel nog af te wachten. Op de Dag van het Park leken ze eerder dun gezaaid.

**"Het is een echt avonturenpark,
achter elke heuvel is er iets nieuws."**

De eerste reacties van bezoekers zijn alvast positief. Maar ook de opvolging en het verdere beheer zijn belangrijk. Zal het park bestand zijn tegen een grotere druk, eens de nieuwe woonprojecten gerealiseerd zijn? De aanleg van een aantal bredere paden langs het natuurgebied heeft het gebied beter ontsloten, maar misschien heeft het hier en daar ook de magie van 'onontdekt gebied' wat weggehaald. Ook in de meer natuurrijke zones blijven kinderen niet zomaar op de paden. Maar in de praktijk blijkt dat de klemtoon van de recreatie toch eerder op de zones langs de Asseweg blijft liggen. De natuur zal de werfzones geleidelijk zelf wel weer innemen en haar eigen 'netelige' grenzen stellen. Of willen we terug naar 'het laatste kind in het bos'?

Meer lezen over Neerland, klik [hier](#).

Risicoanalyse als basis van speelkansen en veiligheid

Peter Dekeyser

Sinds 28 maart 2001 regelt een specifiek Koninklijk Besluit de veilige uitbating van speelterreinen (dit zijn terreinen die de strikte privésituatie overstijgen, waar minstens 1 speeltoestel is geïnstalleerd). In dat KB worden beknopt de handelingen beschreven die de uitbater moet doen om zijn terrein op een voldoende veilige manier uit te baten.

Over deze wetgeving doen nogal wat verkeerde inschattingen de ronde. Een vaak voorkomend probleem is dat een uitbater een veelzijdig terrein wenst te ontwikkelen (méér dan toestellen op een valbodemp), maar dit niet durft uit vrees dingen te doen die 'verboden zijn door de wet'.

Het is een feit: hoe clichématiger een speelterrein is, hoe eenvoudiger het is om de wetgeving er op toe te passen. Wie een meer avontuurlijke benadering nastreeft, wie een heus speellandschap wil ontwikkelen, wie kinderen kampen wil laten bouwen, wie kinderen met water wil laten spelen, enz. wordt enerzijds door de wetgeving niet tegengehouden, maar zal anderzijds als uitbater meer (pedagogisch) denkwerk, meer deskundigheid moeten inbrengen.

Alvast een geruststelling. We hebben te maken met een wetgeving die niet vertrekt vanuit een eenzijdig veiligheidsdenken, maar waar de afweging tussen speelkansen en veiligheid voorop staat. Hierbij wordt niet gemikt op het wegnemen van risico's, maar

gestreefd naar aanvaardbare risico's. Dat is alvast de uitgangsidee. In de praktijk echter wenst niet elke volwassene hier met eenzelfde engagement op in te gaan en worden speelkansen wel vaker beperkt op basis van een bekrompen toepassing van de wetgeving.

Toch is het voor goedbedoelende, pedagogisch geïnspireerde uitbaters zinvol om de krijtlijnen van deze regelgeving te begrijpen en te beseffen dat veel mogelijk is: 'speelkansen bieden' als basis van de regelgeving.

DE RISICOANALYSE: HET TERE PUNT IN DE TOEPASSING VAN DE WETGEVING:

Het doel van de risicoanalyse is te bepalen of het terrein (en/of de werking op het terrein) op een voldoende veilige wijze kan worden uitgebaat. Hiertoe moet men uitspraken doen over aanvaardbaarheid van de risico's. Voor typische speeltoestellen (denk bijvoorbeeld aan een schommel of een glijbaan) is de risicoanalyse niet zo erg moeilijk, en kan er worden gecontroleerd aan de hand van speeltoestellennormen.

Hoe clichématiger een speelterrein is, hoe eenvoudiger het is om de wetgeving er op toe te passen. Wie een meer avontuurlijke benadering wil, zal meer denkwerk en deskundigheid moeten inbrengen.

Relatie met normen voor speeltoestellen.

Deze normen zijn technische voorschriften en maatgevingen voor de vervaardiging en plaatsing van speeltoestellen. Een speeltoestel dat voldoet aan de normen, heeft, volgens het KB, het vermoeden van veiligheid. In dat geval zijn geen ingewikkelde risico-redeneringen nodig. M.a.w. de veiligheid van een speeltoestel kan men aan de hand van de norm relatief eenvoudig vaststellen. Die redenering mag niet omgedraaid worden: wat niet volgens de norm is, is niet bewezen onveilig! Het is goed om steeds voor ogen te houden: dat het KB en de normen 2 verschillende zaken zijn, dat de norm een instrument is dat tot op zekere hoogte kan gebruikt worden bij de wettelijk verplichte 'risicoanalyse', dat een risicoanalyse meer is dan een stapeltje documenten dat aangeeft dat speeltoestellen x, y en z vervaardigd zijn volgens de voorschriften.

Een kwaliteitsvolle risicoanalyse

Een risicoanalyse valt niet te onderschatten. Het is een technische en stapsgewijze redenering waarbij de details van het speelterrein onder de loep worden genomen en die uitspraken doet over de aanvaardbaarheid van risico's. Vele facetten worden daarbij afgewogen: beredeneren van risico's: rekening houden met de eigenheid van de gebruiker, kans op ongeval, ernst van het letsel, mate van blootstelling aan het gevaar evalueren van risico's: afwegen van risico tegenover speelwaarde van de voorziening, tegenover de complexiteit van de mogelijke preventiemaatregel, ... Een goede risicoanalyse vergt de nodige deskundigheid.

Een uitdaging: Creatieve preventiemaatregelen.

De slechtste preventiemaatregel is een risico te verlagen door het wegnemen van de integrale voorziening zelf. Zoiets is het kind met het badwater weggooien, en getuigt van weinig creatief denken. Nochtans bieden preventiemaatregelen een gamma aan mogelijkheden. -Voor kinderwerkingen (denk bijvoorbeeld aan kinderopvang, speelpleinwerking, ...) zitten hier interessante mogelijkheden: door toezicht en organisatorische aanpak kunnen kinderen kampen bouwen in een voldoende veilig kader.

AANSPRAKELIJKHEID

Een letsel oplopen, het kan zich steeds voordoen, hoe

veilig een plek ook is uitgedacht. Eenzijdig veiligheidsdenken is hier geen zinvol alternatief. Het zou immers uitmonden in speelruimte van mousse en rubber. Zo'n speelplek is wellicht een leuk en spectaculair gadget, maar is tegelijk kunstmatig, gekunsteld, staat ver weg van het leven.... Het is alleszins niet de aangewezen plek om de wereld op een speelse, explorerende manier te verkennen, en in die zin eigenlijk eerder betekenisloos.

Een kwaliteitsvolle speelruimte is opgebouwd met elementen uit de echte wereld. Meest typerend hier is de aanwending van de natuurelementen: aarde, water, lucht en vuur. Weliswaar in een afgelijnde, gecontroleerde vorm, maar zonder elk gevaar te kunnen uitsluiten: de wetgever streeft naar 'aanvaardbare risico's'. De kans op blijvende letsels, de gevaren zonder speelwaarde zijn hier te mijden.

Wie de spelregels van de wetgeving volgt, past een veelzijdig veiligheidsbeleid toe. Het is dan ook belangrijk als uitbater om in de administratie te laten zien welke acties en redeneringen gemaakt zijn m.b.t. veiligheid, om zo uiteindelijk een zinvol speelterrein te ontwikkelen.

Dient zich toch een dramatisch voorval met juridische gevolgen aan, dan zal het uiteindelijk de rechter zijn die beslist over aansprakelijkheid. Op dat moment is moet de uitbater aantonen, aan de hand van zijn administratie, welke handelingen, redeneringen en acties zijn toegepast met het oog op veilige uitbating.

Do you wanna bump? Trampolines op publieke speelplekken

Peter Dekeyser

Trampolines duiken steeds vaker op in speelruimtes en privétuinen. Als je ziet welk effect die dingen hebben op kinderen is het duidelijk: er zitten leuke speelmogelijkheden in. We brengen voor u de reacties die een trampoline op een publieke speelplek oproept in beeld. En we verbinden er meteen wat achtergrond-info aan.

SOORTEN TRAMPOLINES

Trampolines bestaan in verschillende soorten. Je hebt er die speciaal zijn ontworpen voor speelterreinen. Anderzijds zie je op publieke speelruimtes ook steeds vaker 'huis-en-tuin-trampolines'. Ze worden als 'speelgoed' verkocht en zijn eerder bedoeld voor gebruik in privéomstandigheden. Tenslotte zijn er de echte sporttrampolines (sporttoestellen). Die komen ook op speelterreinen voor, zij het slechts sporadisch.

Foto 1 - De trampoline verhoogt de belevingswaarde van een hangplekje en zet aan tot actie.

Foto 2 - Wie vaardig is kan een heuse salto maken op deze trampoline. Het is zinvol in het ontwerp enige aan- en uitlooptrook te voorzien, in valbrekend materiaal.

Foto 3 - Met 2 tegelijk springen is mogelijk, maar lijkt niet te leiden tot gevaarlijke situaties.

Foto 4 - De directe omgeving waarin de trampoline is geplaatst, is van groot belang. In dit geval is het een boord die zowel uitlokt tot zitten en rondhangen als tot bewegingsspel.

Foto 5 - Een trampoline is aantrekkelijk voor allerlei leeftijdsgroepen

foto's genomen in de groen vallei, Gent

VEILIGHEIDSOPVOLGING

Onder meer vanuit veiligheidsoogpunt is het zinvol onderscheid te maken tussen deze types. Een trampoline die speciaal werd ontworpen voor speelterreinen kan veilig toegepast worden zonder toezichts- of organisatorische preventiemaatregelen. Bij de andere 2 zal dat in de regel niet lukken en zullen vormen van toezicht en/of organisatorische aanpak als bijkomende preventiemaatregelen nodig zijn.

De verklaring hiervoor is vrij eenvoudig. Speelteintrapolines (zoals het voorbeeld op de foto's) hebben niet de eigenschappen van een 'heuse' trampoline. De mat is zo geconstrueerd dat hoogte halen bij een sprong onmogelijk is, in tegenstelling tot de andere trampolines die een veel sterkere veerkracht bezitten.

De grotere huis- en-tuin- trampoline is bedacht met de sporttrampoline als uitgangspunt en kan op een gelijkaardige manier bespeeld worden. Dat brengt specifieke risico's met zich mee. Herhaaldelijk hoog springen en zo mogelijk controle verliezen, 'gekatapulteerd' worden door de veerkracht van het toestel, ook met meerderen tegelijkertijd springen creëert gevaren, ...

Dat de huis-en-tuintrampoline, toegepast op publieke plekken, in principe enkele bijkomende preventieve maatregelen nodig zal hebben betekent uiteraard niet dat zo'n ding ronduit gevaarlijk is.

Toch zal een en ander specifieke aandacht vragen:

- Structurele integriteit. Hoe stevig en stabiel is de constructie. Hoe wordt omkantelen, verschuiven, vermeden?
- Vallen. Hoe wordt vallen geregeld (verhinderen van vallen, toepassing veilige valbodem, ...)?
- Gebruik van de trampoline door meerderen tegelijk, hoe wordt dit geregeld?

Huis-en- tuintrapolines kunnen dus wel op speelterreinen toegepast worden, omdat via o.m. toezicht en organisatie een forse verhoging van de veiligheid kan worden gerealiseerd. In dat opzicht is de situatie vergelijkbaar met regelingen zoals die ook voor springkastelen worden toegepast.

SPEELKANSEN VAN DE TRAMPOLINE

De speelteintrampoline lijkt een prima ding om toe te passen op een plek die zich richt op vele leeftijdsgroepen. Ook passageplekken (waar niet langdurig wordt gespeeld) krijgen hiermee een toevoeging in de beleving.

Gebruikers laten zien dat de trampoline een grote verscheidenheid aan speel- en belevingskansen biedt.

13 principes om kindvriendelijke woonprojecten te realiseren

Bij grote woonprojecten en verkavelingen bieden zich grote kansen aan voor het realiseren van kindvriendelijke publieke (speel)ruimte. Hieronder volgen 13 korte principes voor planning en inrichting van kindvriendelijke woonprojecten.

Deze richtlijnen en principes kunnen meegegeven worden bij de eerste contacten met verkavelaars en projectontwikkelaars. Belangrijk is dat gemeentelijke diensten samen een proces doorlopen en de principes mee uitwerken en onderschrijven, op maat van de gemeente en in relatie tot andere beleidsvisies (bijv. m.b.t. duurzame stedenbouw, trage wegen, integraal publieke ruimtebeleid). Indien dergelijk document goedgekeurd wordt door het Schepencollege en/of de Gemeenteraad kan er autoriteit en legitimiteit van uitgaan.

Ook binnen een stedenbouwkundige verordening kan naar dit soort kwalitatieve richtlijnen verwezen worden. Dit soort principes zou zelfs integraal deel kunnen uitmaken van een stedenbouwkundige verordening, als bijlage of binnen een richtinggevend gedeelte.

bron foto: Fris in het Landschap

13 Principes om kindvriendelijke woonprojecten te realiseren

1. Het project wordt goed ingepast in de omgeving, in het bestaande publieke ruimtenetwerk en in het speelweefsel.
2. Er is voldoende publieke ruimte, in verhouding tot de verwachte bevolkingsomvang.
3. Publieke ruimte wordt zo veel mogelijk gebundeld en verbonden in een netwerk. Grote ruimtes liggen centraal en worden geënt op bestaande structuur-bepalende ruimtelijke elementen, die ook speel- of belevingspotentie hebben
4. Er wordt gekozen voor een autoluwe woonwijk en een doorgedreven toepassing van het STOP-principe.
5. Woningen zijn zo veel mogelijk gericht naar het publieke domein. Dus zo weinig mogelijk achterkanten en zijkanten zijn naar de publieke ruimte gericht. Er is een goede zichtrelatie tussen woning en straat.
6. Er wordt expliciet nagedacht over het 'vooreref': d.i. de tussenzone van ca. 1 à 2 meter tussen woning en straat.
7. Semi-openbare ruimtes zijn niet volledig ingesloten door bebouwing. Er is minstens een brede corridor die de verbinding maakt tussen het openbaar domein en de semi-openbare ruimte. Er wordt goed nagedacht over de relatie publiek-privaat, rekening houdend met de sociale context.
8. Bij meergezinswoningen situeren woningen voor jonge gezinnen zich bij voorkeur niet boven de 4de verdieping. Er is oogcontact mogelijk tussen de woongelegenheden en het publieke domein. Er is ook voldoende buitenruimte (terrassen, buitengalerijen, semi-private ruimte) en er zijn een beperkt aantal woongelegenheden per lift.
9. Groen is meer dan 'zichtgroen' en is ook (avontuurlijk) 'gebruiksgroen': er zijn paadjes, gazon, voldoende 'robuust' en speels groen. Er zijn belevingsplekken: erfgoed, reliëf, landschap en water worden aangewend als speelpotentie.
10. Speelruimtes worden ingeplant op goed bereikbare strategische plekken in de publieke ruimte en in het speelweefsel, bij voorkeur aan voorkanten van woningen.
11. Speelruimtes worden verweven met de publieke ruimte en 'lopen over' in een plein, groene ruimte, een rustige straat,...
12. Speelruimtes hebben een goed basisontwerp, met een goede zonering en indeling ('actieve' vs. 'rustige' zones), met reliëf, groen, water, landschapselementen,...
13. Speelruimtes zijn voldoende uitgerust met speeltoestellen, aangepast aan de grootte van de verkaveling, aan de speelnoden van de wijk en de draagkracht van het terrein.

Meer lezen?

1. *Wegwijzer voor duurzame en kindvriendelijke woonprojecten en verkavelingen.*

De principes zijn door Kind & Samenleving en Fris in het Landschap ontwikkeld in opdracht van Stad Brugge. Deze '[Wegwijzer voor duurzame en kindvriendelijke woonprojecten en verkavelingen](#)' is goedgekeurd door het College van Burgemeester en Schepenen en blijkt een goed instrument om meer kwaliteitsvolle en kindvriendelijke woonprojecten te realiseren.

2. *Kindvriendelijke planning van de woonomgeving.*

De richtlijnen m.b.t. woontypologie en woonbeleid zijn meer in detail uitgewerkt in de recente publicatie '[Kindvriendelijke planning van de woonomgeving](#)'.

Auteur: Vanderstede W.

Publicatievorm: Boek

Kenmerken : Vastbladig

ISBN-10:/

ISBN-13: 978 90 4960 801 9

Aantal bladzijden: 56

Verschijningsjaar: 2012

Deel van reeks : Behoorlijk wonen

Het recht op spelen concreet ingevuld: een algemeen commentaar met ambitie

Jan Van Gils

Op 18 maart 2013 heeft het Comité voor de Rechten van het Kind een 'algemeen commentaar'(AC) gepubliceerd bij het artikel 31 van het 'Internationaal Verdrag inzake de rechten van het Kind' (IVRK). Op die manier wordt het 'recht op spelen' meer concreet ingevuld. Dit algemeen commentaar is een document van 22 bladzijden met een sterk juridisch karakter. In deze bijdrage lichten we enkele krachtlijnen toe.

De grote ambitie van het AC is duidelijk te maken dat artikel 31 enorm belangrijk is voor het welzijn en voor de ontwikkeling van kinderen. Van bij het begin wijst het VN-Comité op het omvattende en integrale belang van de in het artikel besproken bezigheden. Ze hebben te maken met de kwaliteit van de hele kindertijd, met de optimale ontwikkeling van kinderen, de bevordering van veerkracht en met de realisatie van andere rechten. Spel, rust, vrije tijd, deelname aan het culturele en artistieke leven zijn activiteiten die bijdragen tot de gezondheid, tot de ontwikkeling van creativiteit, verbeelding, zelfvertrouwen, tot fysieke, sociale, cognitieve en emotionele kracht. Deze activiteiten zijn een vorm van participatie aan het dagelijks leven en ze hebben een intrinsieke waarde, niet het minst door het plezier dat kinderen eraan beleven.

Waarover kan het zoal gaan? Kinderen spelen en

ontspannen zich hetzij alleen, hetzij met leeftijdsgenoten en/of met begeleidende volwassenen. Meespelen met kinderen biedt de volwassenen unieke inzichten en begrip voor de eigen perspectieven van kinderen. Meedoen met culturele activiteiten zorgt voor het ontwikkelen van een eigen identiteit en tot het 'erbij horen'; het gaat dan zowel om de kinder- en straatcultuur als om culturele en artistieke tradities.

Het intergenerationele karakter is hierbij van niet te onderschatten belang. En tenslotte hebben kinderen ook rust en ontspanning nodig. Vrije tijd, of tijd zonder verplichtingen, moeten kinderen actief én passief kunnen invullen.

Er zijn in de tekst inspirerende omschrijvingen gegeven van rust en ontspanning, spelen, recreatieve bezigheden, het culturele leven en de kunsten, vrij deelnemen aan, volledig deel nemen aan. Die omschrijvingen zijn bedoeld als praktische omschrijvingen die hanteerbaar zijn over de hele wereld. Wie meer wil lezen kan uiteraard de volledige tekst van het AC raadplegen. [<http://www.iccp-play.org/documents/news/UNGC17.pdf>]

Tot slot legt het VN-Comité expliciet een verband met vele andere artikelen uit het IVRK, waaronder artikel 12, over de participatie van kinderen, artikel 15 over het recht op het kiezen van je eigen vrienden, artikel 22 omtrent vluchtelingen- en asielzoekende kinderen, artikel 23 over kinderen met beperkingen, artikel 27 over armoede enzovoort.

De verdragstekst

Artikel 31

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en creatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Achtergrond

Het Comité voor de Rechten van het Kind is het VN-comité dat de vijfjaarlijkse verslagen omtrent de realisatie van de kinderrechten van diverse landen leest en commentarieert. Dit Comité maakt ook het 'AC' op.

Belang van zo'n algemeen commentaar

De landen die het IVRK geaccepteerd hebben (waaronder België en ook Vlaanderen), engageren zich om het IVRK te realiseren. Zolang het gaat om vage algemene voorschriften kan men daar vlot over heen stappen. Het AC is een instrument in de handen van kinderen en andere mensen en organisaties om beter toezicht te houden op de realisatie van kinderrechten, in dit geval van artikel 31. Zowel gemeenten als scholen, kinderopvanginitiatieven als ouders moeten zich houden aan deze voorschriften. Er is wel geen enkele sanctie voorzien bij het niet realiseren ervan.

ENKELE CONCRETISERINGEN

Het AC biedt naast de meer algemene duiding en waardering van 'het recht op spelen' heel wat concrete en makkelijk bruikbare aandachtspunten. We lichten er enkele uit.

Kenmerken van een optimale omgeving om artikel 31 te realiseren (letterlijke vertaling uit het AC)

Kinderen hebben een spontane drang om te spelen en om deel te nemen aan recreatieve activiteiten en ze zullen daarnaar zoeken, ook in ongunstige omgevingen. Dat neemt niet weg dat - in overeenstemming met de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen - bepaalde voorwaarden moeten worden gerealiseerd om hun rechten ingevolge artikel 31 optimaal te realiseren:

- Vrij zijn van stress.
- Vrij zijn van sociale uitsluiting, vooroordelen of discriminatie.
- Een milieu zonder sociale bedreigingen of geweld.
- Een veilige omgeving, voldoende vrij van afval, luchtverontreiniging, verkeer en andere fysieke gevaren om kinderen toe te laten zich vrij en veilig te verplaatsen binnen hun buurt.
- Gelegenheid tot rust aangepast aan hun leeftijd en ontwikkeling.
- Beschikken over vrije tijd zonder andere verplichtingen.
- Toegankelijke ruimte en tijd voor spelen zonder controle en tussenkomsten van volwassenen.

- Ruimte en mogelijkheden om zonder begeleiding buiten te spelen in een gevarieerde en uitdagende fysieke omgeving, met indien nodig gemakkelijke toegang tot begeleidende volwassenen.
- Mogelijkheden om te communiceren met, en te spelen in natuurlijke omgevingen.
- Mogelijkheden om ruimtes te scheppen of te maken en tijd waar ze kunnen bezig zijn in hun eigen werelden, verbeelding en talen.
- Mogelijkheden om het culturele en artistieke erfgoed van de gemeenschap te verkennen en te verstaan, om eraan deel te nemen, en om ertoe bij te dragen.
- Mogelijkheden om met andere kinderen deel te nemen aan spelen, sport en andere recreatieve activiteiten, en waar nodig, ondersteund door goed opgeleide begeleiders en coaches.
- Erkenning door ouders, leraren en de hele maatschappij van de waarde en legitimiteit van de in artikel 31 vermelde rechten.

Concrete bedreigingen

Spelen staat dikwijls onder druk. Het Comité benoemt een aantal concrete bedreigingen van het recht op spelen. Een aantal van die bedreigingen zijn onmiddellijk relevant voor discussies die nu maatschappelijk op de voorgrond staan, zoals de GAS-boetes.

- Een gebrek aan besef van het belang van spelen, daar waar het gezien wordt als overbodig, niet nuttig en zonder waarde.

- Oninteressante of gevaarlijke omgevingen (omwille van verkeer, andere ongezonde of toxische factoren, drugs en geweld, enz.).
- Verzet tegen het gebruik van openbare ruimtes door kinderen door dalende tolerantie, commercialisering, avondklok, afgesloten huizenblokken enz.
- Uitsluiting van kinderen.
- Tekort aan contact met de natuur in stedelijke en achtergestelde verstedelijkte gebieden.
- De druk op schoolse resultaten maakt dat er in het onderwijs weinig kansen voor spelen zijn. Dikwijls verhinderen ook buitenschoolse lessen en huiswerk het vrij gekozen spelen.
- Overdreven gestructureerde agenda's door allerlei verplichte bezigheden maken dat de bezigheden van kinderen gekoloniseerd worden.

Foto van Chris Berthelsen - CYE Global Photo Library, University of Colorado

Aandacht voor bijzondere subgroepen

Het Comité wil extra aandacht voor groepen van kinderen wiens recht op spelen meer onder druk komt te staan.

- Meisjes voor wie de combinatie met huishoudelijke taken vaak afbreuk doet aan hun speelmogelijkheden.
- Kinderen levend in armoede omwille van gevaarlijke en verwaarloosde woonomgeving, omwille van moeilijker toegang tot vele voorzieningen.
- Kinderen met een beperking omwille van de onaangepaste, niet-inclusieve toegankelijkheid van allerlei voorzieningen.
- Kinderen in instellingen waar tijd of ruimte of speelkameraden onvoldoende voorhanden zijn.
- Kinderen in conflict- of rampgebieden waar spelen en creatief bezig zijn belangrijke activiteiten zijn met een therapeutische waarde.

Gemeentelijk beleid m.b.t. artikel 31

In het AC staat vrij gedetailleerd beschreven wat van het gemeentelijk beleid verwacht wordt (58 f). Een opsomming:

- Zorgen voor een veilige leefomgeving voor vrij spel, met inbegrip van het ontwerp van zones waar voetgangers en fietsers voorrang hebben op gemotoriseerd verkeer.

- Veiligheidsmaatregelen ter bescherming van plekken bestemd voor spel en recreatie tegen individuen of groepen die een bedreiging vormen voor de veiligheid van kinderen.
- Toegang tot aangelegde groene gebieden, grote open ruimtes en natuur voor spel en recreatie.
- Maatregelen i.v.m. wegverkeer, met inbegrip van snelheidsbeperkingen, verkeersveiligheidsmaatregelen, verontreinigingsniveaus, schoolomgevingen, verkeerslichten en snelheidsvertragende maatregelen om de rechten van kinderen op spel binnen hun plaatselijke gemeenschappen te verzekeren.
- Veilig, betaalbaar en toegankelijk vervoer ter bevordering van deelnamekansen aan spel en recreatie beschikbaar maken.
- Clubs, sportfaciliteiten, georganiseerde spellen en activiteiten voor zowel jongens en meisjes van alle leeftijden en uit alle gemeenschappen voorzien.
- Aangepaste en betaalbare culturele activiteiten voor kinderen van alle leeftijden en uit alle gemeenschappen, met inbegrip van theater, dans, muziek, kunsttentoonstellingen, bibliotheken, bioscoop. Zulke voorziening zou kansen moeten bieden aan kinderen om te produceren en hun eigen culturele vormgeving te scheppen, evenals te worden geconfronteerd met activiteiten geproduceerd door volwassenen voor kinderen.
- Evaluatie van alle cultureel beleid, programma's en instellingen, met inbegrip van, bijvoorbeeld, musea, bibliotheken, theaters, betreffende hun toegankelijkheid en relevantie voor alle kinderen, en

er voor te zorgen dat ze rekening houden met de behoeften en wensen van kinderen, en de ondersteuning van hun opkomende culturele praktijken. De perspectieven van kinderen zelf moeten aan de basis liggen van deze evaluaties.

Artikel 31 en het onderwijs

Opmerkelijk is de aandacht die besteed wordt aan het onderwijs (58,g). Naast de waarschuwing voor de overdreven aandacht op schoolresultaten en schoolwerk, vraagt het Comité voor de Rechten van het Kind aandacht voor:

- De fysieke omgeving van de school met ruimten voor sport, spelen, drama; met aangepaste sanitaire voorzieningen, aanzetten voor een grote variatie aan spelen, betrokkenheid van de kinderen bij het ontwerpen van dergelijke ruimten.
- De dagindeling: genoeg tijd voorzien voor rust en spelen met beperking van de huistaken.
- Het leerplan van de school: voldoende aandacht besteden aan culturele activiteiten en sport en spelen, er voor zorgen dat kinderen eraan kunnen participeren en ze zelf kunnen ontwikkelen.
- De actieve aanpak: de leeromgeving moet actief zijn en participatief en -zeker voor de jonge kinderen- speelse activiteiten aanbieden.

TER AFRONDING

Het opvallendste element in dit AC is de aandacht voor de vrije tijd van kinderen en voor de vrije keuzemogelijkheden van kinderen in hun vrije tijd. “

Het is niet mogelijk al de achterliggende opvattingen van het AC te expliciteren. Die opvattingen zijn overigens ook niet allemaal coherent: de tekst is een compromis tussen mensen met vele verschillende achtergronden. Maar dat binnen dat compromis volgende aandachtspunten stevig doorwegen, maakt hem des te opmerkelijker.

Het opvallendste element in dit AC is de aandacht voor de vrije tijd van kinderen en voor de vrije keuzemogelijkheden van kinderen in hun vrije tijd. Daarmee komt hun actorschap tot zijn recht. Dat is een trend die niet zo expliciet in het Verdrag aanwezig is,

maar die ook in andere AC's veel aandacht krijgt. In het AC betreffende art. 12 over de participatie wordt de kindertijd daardoor niet langer herleid tot een tijd van opleiding naar volwassenheid, tot een tijd die maar zin heeft in functie van 'later'. In dit AC worden kinderen en de wijze waarop zij hun leven ervaren erkend.

Wat eveneens opvalt, is de aandacht voor gedeïnstitutionaliseerde vrije tijd. De recreatie, het spelen, de creatieve bezigheden spelen zich niet alleen af tijdens afgelijnde tijdsperiodes en met welbepaalde groepen. Vandaar het pleidooi voor speelmogelijkheden overal

en altijd, vanaf het grijpen van alles wat grijpbaar is voor de baby tot het opstaan, het eten, het zich aankleden voor jonge kinderen tot het moeizaam samen musiceren van jongeren valt onder artikel 31. Vele geïstitutionaliseerde voorzieningen voor kinderen dragen te weinig bij tot de realisatie van het recht op spelen, recreatie, creatief bezig zijn.^{Yo}

Het Children, Youth and Environments Center heeft samen met het Visual Resource Center en het Environmental Design Program van de Universiteit van Colorado een beeldenbank opgezet met beelden van kinderen en jongeren in verschillende omgevingen. De beeldenbank kan door iedereen aangevuld worden én door niet-commerciële organisaties gebruikt worden. Klik hier voor de [website](#).

Geflitst

SPELPRIKKEL IN DE WINKELSTRAAT - Kortrijk Lange Steenstraat

COLOFON

Kind & ruimte, de wereld volgens kinderen en jongeren wordt 3x per jaar digitaal verspreid. Gratis abonneren kan door u in te schrijven op www.kindensamenleving.be

Daar kan u zich ook aanmelden voor het nieuwe e-zine Quajong.

Contactgegevens

info@k-s.be

Bolwerksquare 1A bus 8, 1050 Brussel

02 894 74 63

Verantwoordelijke uitgever

An Piessens

Werkten mee aan dit nummer

Peter Dekeyser, Wouter Vanderstede, Francis Vaningelgem, An Piessens, Ann De Ron, Jan Van Gils. Overname van artikels uit Kind & Ruimte is geen probleem, mits expliciete bronvermelding. Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht beschermd. Wil je ze reproduceren, dan moet je hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming hebben van Kind & Samenleving.

